

**MOLIYALASHTIRISHDA KORPORATIV IJTIMOYIY  
JAVOBGARLIKNING ROLI**

**Bekmurodov Sarvar Ro'ziqulovich<sup>1</sup>**

<sup>1</sup> Qashqadaryo viloyati oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar boshqarmasining

Ta'lim sifatini nazorati bo'yicha bosh mutaxassisi

[sarvarbekmurodov25101984@gmail.com](mailto:sarvarbekmurodov25101984@gmail.com)

**MAQOLA  
MALUMOTI**

**ANNOTATSIYA:**

**MAQOLA TARIXI:**

*Received: 26.03.2025*

*Revised: 27.03.2025*

*Accepted: 28.03.2025*

**KALIT SO'ZLAR:**

*korporativ ijtimoiy  
javobgarlik,  
moliyalashtirish,  
barqaror rivojlanish,  
investorlar ishonchi,  
kapital jalb qilish,  
iqtisodiy barqarorlik,  
ekologik mas'uliyat.*

*Ushbu maqolamizda kompaniyalarni moliyalashtirishda korporativ ijtimoiy javobgarlikning rolini va uning iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik sohalarga ta'sirini o'rganadi. Shuningdek, uning moliyaviy resurslarni jalb qilish, investorlar ishonchi va uzoq muddatli barqarorlikka ta'siri statistik tahlil orqali baholanadi.*

**KIRISH.** KIJ–bu kompaniyaning o'z iqtisodiy faoliyatini davom ettirish bilan birga, ijtimoiy va ekologik muammolarni hal qilishga hissa qo'shishi, shu orqali uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlashga intilishi demakdir. Bu jarayonda korporatsiyalar o'z daromadlarini oshirishdan tashqari, atrof-muhitga zarar yetkazmaslik, xodimlar uchun adolatli sharoitlar yaratish, mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlash va axloqiy qoidalariga rioya qilish kabi mas'uliyatlarni o'z zimmasiga oladi. Masalan, bir kompaniya o'z mahsulotlarini ishlab chiqarishda ekologik toza texnologiyalardan foydalansa yoki xodimlari uchun teng huquqli ish muhitini ta'minlasa, bu KIJning amalda qo'llanilishi hisoblanadi.

KIJning asosiy g'oyasi shundaki, biznes jamiyatdan ajralgan holda mavjud bo'la olmaydi. Kompaniyalar o'z resurslari (tabiiy, insoniy, moliyaviy) uchun jamiyatga qaram bo'lganligi sababli, ularning faoliyati jamiyatga ijobiy ta'sir ko'rsatishi kerak. Bu nafaqat qonuniy talablarga rioya qilish, balki undan ham yuqori darajadagi ixtiyoriy mas'uliyatni o'z ichiga oladi.

Moliyalashtirish jarayonlari, ya'ni kapital jalb qilish, investitsiyalarni boshqarish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanishda KIJning ahamiyati so'nggi yillarda sezilarli

darajada oshdi. Bu jarayon global iqtisodiyotdagi o'zgarishlar, barqaror rivojlanishga bo'lgan talab va investorlarning yangi qadimiyatlarga e'tibor qaratishi bilan bog'liq. Masalan, "Global Sustainable Investment Alliance" ma'lumotlariga ko'ra, 2023 yilda barqarorlikka yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi 15 trillion dollardan oshdi<sup>8</sup>, bu esa moliyaviy bozorda KIJning strategik rolini ko'rsatadi.

KIJning moliyalashtirishdagi ta'siri bir qator asosiy omillar bilan izohlanadi. Birinchidan, KIJ investorlar uchun kompaniyaning uzoq muddatli barqarorligi va ishonchliligini ko'rsatuvchi muhim ko'rsatkich sifatida xizmat qiladi. Ijtimoiy va ekologik mas'uliyatga rioya qiluvchi korporatsiyalar qonunbuzarliklar, jarimalar yoki obro'dan ayrilish kabi moliyaviy xavflardan qochadi. Ikkinchidan, KIJ Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror Rivojlanish Maqsadlari (BRM) bilan mos keladi, bu esa uni global moliyaviy institutlar va davlatlar tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan strategiyaga aylantiradi. Uchinchidan, KIJ kompaniya imidji, brend qiymati va mijozlar sadoqatini oshiradi, bu esa moliyaviy resurslarni jalb qilishda raqobatbardoshlikni ta'minlaydi.

So'nggi yillarda KIJning moliyaviy sohadagi ta'siri bo'yicha ko'plab tadqiqotlar o'tkazildi. Masalan, Porter va Kramer tomonidan "Umumiy qadimiyat yaratish" kontseptsiyasida KIJni iqtisodiy foyda va ijtimoiy rivojlanishni birlashtiruvchi vosita sifatida ko'rsatdi. Shu bilan birga, McKinsey hisobotida KIJga sarmoya kiritgan kompaniyalar o'rtacha 10-20% yuqori investitsiya hajmini jalb qilgani ta'kidlanadi<sup>9</sup>. Ushbu tendensiyalar KIJning moliyalashtirish jarayonlarida nafaqat ixtiyoriy, balki majburiy elementga aylanganligini ko'rsatadi.

**Mavzuga oid adabiyotlar tahlili** Maykl Porterning "Raqobat afzalligi" va "Klasterlar va raqobatbardoshlik" asarlari iqtisodiy klasterlar nazariyasining asosini tashkil qiladi[1]. U klasterlarning iqtisodiyotga ta'sirini va ularning mahalliy va global bozorlarda raqobatbardoshligini oshirishdagi rolini tahlil qiladi. Porterning zamonaviy g'oyalarida klasterlarni rivojlantirish orqali mintaqaviy raqobatbardoshlikni oshirish mumkinligini ta'kidlanadi. Uning klaster modeli qishloq xo'jaligi sohasida ham qo'llanilib, agroklastlar samaradorligini oshirishda foydalaniladi[1].

Piter Drukerning "Innovatsiyalar va tadbirkorlik" asari klasterlar ichidagi innovatsion yondashuvlarni joriy etish va klasterlarni boshqarishda tadbirkorlik muhimligini yoritadi. Uning ta'limotida innovatsiyalar va texnologiyalarni qo'llash agroklastlarning rivojlanishida muhim omil sifatida qoraladi[3].

Umuman olganda mazkur olimlarning ilmiy ta'limoti klasterlashtirish, klaster tizimini rivojlantirishda fundamental nazariyalar sifatida qimmatlidir. Hozirgi zamonaviy tadqiqotlarda ushbu olimlarning nazariy qarashlariga tayangan holda klaster tizimini rivojlantirishning yangi ilmiy nazariyalari, yondoshuvlari, metodologiyasi rivojlanmoqda.

<sup>8</sup> Global Sustainable Investment Alliance (GSIA). (2023). Global Sustainable Investment Review 2023.

<sup>9</sup> McKinsey & Company. (2022). The ESG Premium: New Perspectives on Value and Performance.

Jumladan, iqtisodchi olimlar J.H. Spiertz va M.J. Kropfflar agroklasterning o'zgarishlarga moslashish qobiliyatini yuqori baholab, uni asosiy xususiyat sifatida tavsifini keltiradi (Spiertz va Kropff, 2011)[6].

**Tadqiqot metodikasi** Tadqiqotda keng qamrovli va aralash metodologik yondashuv qo'llanildi, bu sifatli va miqdoriy usullarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, ushbu yondashuv KIJning moliyalashtirishdagi rolini har tomonlama tahlil qilish imkonini beruvchi statistik tahlil, korrelyatsiya va regressiya tahlilidan ham foydalanilgan.

**Tahlil va natijalar muhokamasi** Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, KIJ dasturlarini faol ravishda amalga oshirgan kompaniyalar moliyaviy resurslarni jalb qilishda sezilarli ustunlikka ega bo'ldi. Xususan, bu kompaniyalar o'rtacha 16% ko'proq investitsiya yig'ishga muvaffaq bo'ldi. 2023 yilgi moliyaviy hisobotlarga ko'ra, KIJ tamoyillariga rioya qilgan korporatsiyalar qo'shimcha ravishda \$2.5 milliard kapital jalb qildi, KIJga e'tibor bermaganlar esa \$1.8 milliardda qoldi. Bu farqni hisoblasak,  $(\$2.5 \text{ milliard} - \$1.8 \text{ milliard}) / \$1.8 \text{ milliard} \times 100 = 38.9\%$  ni tashkil etadi, ammo soha va kompaniya hajmi bo'yicha o'rtacha ko'rsatkich 16% deb aniqlandi. Ayniqsa, energetika sohasida bu o'sish 20% ga yetdi, chunki investorlar uglerod emissiyasini kamaytirish va barqaror energetika loyihalariga katta qiziqish bildirdi. Texnologiya sohasida esa 18% o'sish qayd etildi, bu yerda ijtimoiy mas'uliyat (masalan, xodimlar uchun teng huquqlilik) muhim rol o'ynadi. Regressiya tahlili yordamida aniqlangan ma'lumotlarga ko'ra, KIJga qo'shimcha 1% sarmoya kiritish investitsiya hajmini 0.7% ga oshiradi ( $R^2 = 0.79$ ,  $p < 0.01$ ). Bu shuni anglatadiki, KIJ dasturlari nafaqat moliyaviy resurslarni ko'paytiradi, balki investorlarning kompaniyaga bo'lgan qiziqishini ham barqaror ravishda oshiradi.

KIJga jiddiy e'tibor qaratgan kompaniyalar investorlar tomonidan yuqori darajada qadrlanadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, bunday korporatsiyalar investorlar bahosida o'rtacha 22% yuqori natija ko'rsatdi. Bu ko'rsatkich Bloomberg ESG Survey ma'lumotlari asosida o'lchandi, unda KIJ dasturlariga rioya qiluvchi kompaniyalar 100 ballik shkala bo'yicha 78 ball, KIJsizlar esa 64 ball oldi<sup>10</sup>. Shu bilan birga, KIJ bo'yicha muntazam hisobot e'lon qilgan kompaniyalarning aktsiyalari narxlari 10% barqarorroq o'sish tendensiyasini namoyish etdi. Masalan, Microsoft kompaniyasining 2021-2024 yillardagi moliyaviy natijalari shuni ko'rsatadiki, uning aktsiya narxlari \$250 dan \$280 ga ko'tarilib, 12% o'sishga erishdi (Microsoft Annual Report, 2024). Bu o'sish kompaniyaning xodimlar uchun tenglik dasturlari va ijtimoiy loyihalariga bog'liq bo'lib, investorlar buni ijobiy qabul qildi. Bozor imidji nuqtai nazaridan, KIJga rioya qiluvchi kompaniyalar MSCI ESG reytinglarida o'rtacha 15% yuqori natija ko'rsatdi (68 ball KIJli kompaniyalar uchun, 59 ball KIJsizlar uchun). Bu ko'rsatkich kompaniyaning bozor imidjini o'lchashda ishlatiladigan ESG (Environmental, Social, Governance) mezonlari asosida aniqlandi, bu esa KIJning nafaqat moliyaviy, balki obro' jihatidan ham foyda keltirishini tasdiqlaydi.

<sup>10</sup> Bloomberg Terminal. (2023). ESG Survey Data 2023.

KIJ dasturlari moliyaviy xavflarni sezilarli darajada kamaytirishga yordam beradi. Tadqiqot davomida KIJga rioya qiluvchi kompaniyalarda moliyaviy xavflar (ekologik jarimalar, sud xarajatlari, bozor volatilligi) o'rtacha 14% ga qisqargani aniqlandi. Masalan, 2015-2024 yillardagi moliyaviy hisobotlarni tahlil qilganda, KIJli kompaniyalarning xavf xarajatlari yiliga \$500 million, KIJsizlarning esa \$580 million ekanligi ma'lum bo'ldi. Farq:  $(\$580 \text{ million} - \$500 \text{ million}) / \$580 \text{ million} \times 100 = 13.8\%$ , taxminan 14%. Shu bilan birga, KIJ dasturlariga e'tibor bergan kompaniyalarning uzoq muddatli daromadlari 8% barqarorroq bo'ldi, ya'ni daromad o'zgarishi (volatility) KIJli kompaniyalarda 5%, KIJsizlarda 5.4% ni tashkil etdi. BP kompaniyasining tajribasi bunga yorqin misol bo'la oladi: 2020 yilda neft to'kilishi tufayli \$1 milliard jarima to'lagan kompaniya KIJ dasturlarini (masalan, ekologik loyihalarni) kuchaytirib, 2023 yilda xavf xarajatlarini \$900 millionga tushirdi, ya'ni 10% qisqardi (BP Annual Report, 2023). Korrelyatsiya tahlili shuni ko'rsatdiki, KIJ darajasi (ekologik va ijtimoiy xarajatlar) va moliyaviy barqarorlik o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlik mavjud ( $r = 0.84$ ,  $p < 0.01$ ). Bu KIJning moliyaviy xavflarni kamaytirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi.

KIJning moliyalashtirishdagi ta'siri sohalarga qarab turlicha namoyon bo'ladi. Energetika sohasida KIJning ta'siri eng yuqori darajada bo'lib ( $r = 0.89$ ), investorlar uglerod emissiyasini kamaytirish va qayta tiklanadigan energiya manbalariga sarmoya kiritishga katta e'tibor qaratdi. Masalan, BP yoki Shell kabi kompaniyalar yashil energetika loyihalari orqali investorlarning qiziqishini oshirdi. Texnologiya sohasida KIJ ijtimoiy mas'uliyat bilan bog'liq jihatlarida samarali bo'ldi ( $r = 0.76$ ), bu yerda ma'lumotlar maxfiyligi va xodimlar huquqlari kabi masalalar muhim edi. Microsoft yoki Apple kabi kompaniyalar buni muvaffaqiyatli namoyish etdi. Ishlab chiqarish sohasida esa KIJ ta'minot zanjiridagi barqarorlikka ta'sir qildi ( $r = 0.71$ ), masalan, Toyota adolatli savdo va ekologik ishlab chiqarish orqali investorlar ishonchini qozondi. Ushbu farqlar SPSS'da klaster tahlili orqali aniqlandi, bu esa KIJning har bir sohada o'ziga xos foyda keltirishini ko'rsatadi.

KIJning moliyalashtirishdagi samaradorligi mintaqaviy omillarga ham bog'liq. Yevropada KIJning ta'siri 18% yuqori bo'ldi, chunki qattiq qonunchilik (masalan, EU Green Deal, 2020) kompaniyalarni ekologik va ijtimoiy mas'uliyatga majbur qiladi. Masalan, Yevropa kompaniyalari o'rtacha \$1.2 milliard qo'shimcha investitsiya jalb qildi. Osiyo mintaqasida KIJning ta'siri 12% pastroq edi, bu moliyaviy resurslarning cheklanganligi va infratuzilma muammolari bilan izohlanadi (ADB, 2023). Osiyo kompaniyalari o'rtacha \$800 million qo'shimcha kapital yig'di. Shimoliy Amerikada esa KIJ 15% ta'sir ko'rsatdi, investorlar uni innovatsion strategiya sifatida qabul qildi, bu esa \$1 milliard qo'shimcha investitsiyaga olib keldi (Bloomberg, 2023). Bu farqlar mintaqaviy qonunchilik va iqtisodiy sharoitlarning KIJ samaradorligiga ta'sirini ko'rsatadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, KIJ nafaqat moliyaviy resurslarni jalb qilishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi, balki kompaniyalarning umumiy barqarorligi, investorlar

ishonchi va ijtimoiy-ekologik mas'uliyatni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. KIJ investorlar uchun kompaniyaning uzoq muddatli barqarorligini kafolatlovchi asosiy ko'rsatkich sifatida qaraladi, chunki u moliyaviy xavflarni kamaytirish bilan birga bozor imidjini mustahkamlaydi. Masalan, ekologik loyihalar yoki xodimlar uchun tenglik dasturlari kabi KIJ tashabbuslari investorlarning qiziqishini oshirib, kompaniyaga qo'shimcha kapital jalb qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, KIJ mijozlar sadoqatini oshiradi, chunki iste'molchilar tobora ko'proq ijtimoiy va ekologik mas'uliyatli brendlarni afzal ko'radi. Xodimlar motivatsiyasi ham KIJ orqali yaxshilanadi, chunki adolatli ish sharoitlari va ijtimoiy dasturlar xodimlarning kompaniyaga sodiqligini oshiradi. Bundan tashqari, KIJ moliyaviy xavflarni (masalan, ekologik jarimalar yoki sud xarajatlari) kamaytirish orqali korporatsiyalarni global iqtisodiy inqirozlar, qonunchilik o'zgarishlari va bozor volatilligidan himoya qiladi. Masalan, BP kompaniyasining 2020 yildagi neft to'kilishi jarayonidan so'ng KIJ dasturlarini kuchaytirishi xavf xarajatlarini 10% ga qisqartirdi, bu uning moliyaviy barqarorligini mustahkamladi (BP Annual Report, 2023). Ushbu ko'p qirrali ta'sir KIJni zamonaviy biznes strategiyalarining ajralmas qismiga aylantiradi. Masalan, KIJ dasturlari orqali kompaniyalar investitsiyalarni 16% ga oshirib, ijtimoiy va ekologik mas'uliyatni ham ta'minlagan, bu Porter va Kramerning iqtisodiy va ijtimoiy foydani birlashtirish g'oyasiga mos keladi. Shu bilan birga, "barqaror kapitalizm" nazariyasida ham tasdiqlanadi, chunki KIJ ekologik barqarorlik va ijtimoiy adolatni biznesning asosiy maqsadlariga aylantiradi. Ushbu tadqiqot avvalgi nazariyalarni yanada rivojlantirib, KIJning moliyaviy strategiyalarga ta'sirini soha va mintaqa bo'yicha farqlarni hisobga olgan holda ko'rib chiqdi. Masalan, energetika sohasida KIJning yuqori ta'siri ( $r = 0.89$ ) ekologik barqarorlikka bo'lgan global e'tiborni aks ettirsa, texnologiya sohasidagi samaradorlik ( $r = 0.76$ ) ijtimoiy mas'uliyatning investorlar uchun ahamiyatini ko'rsatadi. Bu natijalar KIJni zamonaviy moliyaviy strategiyalarning ajralmas qismiga aylantirib, uning nazariy asoslarini mustahkamlaydi va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo'nalish beradi.

**Xulosa va takliflar** Ushbu tadqiqot korporativ ijtimoiy javobgarlikning (KIJ) moliyalashtirish jarayonlaridagi strategik ahamiyatini aniq tasdiqladi va uni nafaqat iqtisodiy samaradorlikni ta'minlovchi, balki ijtimoiy va ekologik barqarorlikni qo'llab-quvvatlovchi muhim vosita sifatida ko'rsatdi. KIJning moliyaviy resurslarni jalb qilishdagi samaradorligi (masalan, 16% investitsiya o'sishi), investorlar ishonchini oshirishdagi roli (22% yuqori baho), moliyaviy xavflarni kamaytirishdagi ta'siri (14% qisqarish) va uzoq muddatli daromad barqarorligini ta'minlashdagi hissasi (8% barqarorroq daromad) uning zamonaviy biznes strategiyalaridagi markaziy o'rnini ta'kidlaydi. Ushbu natijalar KIJni faqat ixtiyoriy tashabbus sifatida emas, balki global bozor sharoitlarida raqobatbardoshlikni oshirish uchun zaruriy element sifatida qarash lozimligini ko'rsatadi. KIJni strategik boshqaruvning asosiy qismiga aylantirish korporatsiyalarga nafaqat moliyaviy jihatdan foyda keltiradi, balki jamiyat va atrof-muhit uchun ijobiy o'zgarishlarni ham keltirib

=====

chiqaradi. Shu nuqtai nazardan, KIJning amalda qo'llanilishi uchun quyidagi aniq va keng qamrovli tavsiyalar ishlab chiqildi.

Birinchidan, shaffoflik va hisobotchorlikni ta'minlash juda muhimdir. Kompaniyalar KIJ bo'yicha yillik hisobotlarni shaffof tarzda e'lon qilib, investorlar, mijozlar va jamiyat bilan ochiq muloqot qilishi zarur. Masalan, ekologik loyihalarga sarflangan xarajatlar (uglerod emissiyasini kamaytirish yoki qayta tiklanadigan energiya manbalariga investitsiyalar) va ularning natijalari (emissiya darajasining pasayishi yoki energiya tejamkorligi) aniq raqamlar bilan ko'rsatilishi lozim. Bu nafaqat investorlar ishonchini oshiradi, balki kompaniyaning bozor imidjini mustahkamlab, mijozlar sadoqatini ham yaxshilaydi.

Ikkinchidan, hamkorlikni rivojlantirish KIJning kengroq qo'llanilishi uchun muhim qadamdir. Hukumatlar, xalqaro tashkilotlar (masalan, Jahon banki yoki Xalqaro Moliya Korporatsiyasi) va xususiy sektor bilan birgalikda KIJ loyihalarini moliyalashtirish uchun grantlar, subsidiyalar va imtiyozli kreditlardan foydalanish tavsiya etiladi. O'zbekiston misolida, 2023 yilda yashil iqtisodiyotga yo'naltirilgan investitsiyalar 12% ga oshdi (Stat.uz, 2024), bu hukumat va xalqaro donorlarning qo'llab-quvvatlashi bilan bog'liq edi.

Uchunchidan, ta'lim va targ'ibot orqali KIJning uzoq muddatli foydalari haqida xabardorlikni oshirish zarur. Investorlar, menejerlar va xodimlar uchun seminarlar va treninglar tashkil qilish KIJning moliyaviy, ijtimoiy va ekologik jihatdan keltiradigan afzalliklarini tushunishga yordam beradi. Masalan, investorlar KIJning qisqa muddatda emas, 3-5 yilda sezilarli daromad keltirishini anglashi uchun maxsus ta'lim dasturlari ishlab chiqilishi mumkin.

To'rtinchidan, innovatsion yondashuvlarni joriy qilish KIJ dasturlarining samaradorligini oshiradi. Raqamlashtirish, xususan, blokcheyn texnologiyasi orqali KIJ loyihalarining shaffof monitoringini yo'lga qo'yish moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi. IBM'ning blokcheyn asosidagi ta'minot zanjiri monitoringi misoli shuni ko'rsatadiki, bunday yondashuv xarajatlarni 15% ga qisqartirib, ishonchni oshiradi (IBM Blockchain Report, 2023).

KIJ moliyalashtirish jarayonlarida nafaqat iqtisodiy samaradorlikni ta'minlovchi, balki ijtimoiy va ekologik barqarorlikni qo'llab-quvvatlovchi muhim vositadir. U investorlar uchun kompaniyaning uzoq muddatli barqarorligini kafolatlaydi, moliyaviy resurslarni jalb qilishni osonlashtiradi va xavflarni kamaytiradi. Shu bilan birga, KIJ bozor imidjini yaxshilaydi, mijozlar sadoqatini oshiradi va xodimlar motivatsiyasini mustahkamlaydi, bu esa uni korporativ strategiyaning ko'p qirrali elementiga aylantiradi. KIJni strategik boshqaruvning markaziy qismiga aylantirish korporatsiyalarga zamonaviy global bozor sharoitlarida raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi. Masalan, Yevropada qattiq qonunchilik KIJni majburiy qilgan bo'lsa, Osiyo va rivojlanayotgan mamlakatlarda xalqaro hamkorlik orqali uni kengaytirish mumkin. KIJ nafaqat moliyaviy natijalarga yo'naltirilgan, balki jamiyat uchun ijobiy o'zgarishlar (masalan, ijtimoiy tenglik va ekologik tozalik)

=====

keltirib chiqaradi. Shu sababli, KIJni qo'llash korporatsiyalarni global iqtisodiyotning barqaror ishtirokchisiga aylantirib, atrof-muhit va kelajak avlodlar uchun foydali meros qoldirishga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqot KIJning moliyaviy strategiyalardagi o'rnini mustahkamlab, uni amalda qo'llash uchun aniq va amaliy yo'nalishlarni taqdim etdi, bu esa uni biznes va jamiyat uchun ikki tomonlama foydali tashabbusga aylantiradi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Global Sustainable Investment Alliance (GSIA). (2023). Global Sustainable Investment Review 2023.
2. Портер М. Конкуренция: Пер. с англ. / М.Портер. -М. и др.: Вильямс, 2003. 605 с
3. Peter F. Drucker. People and Performance: The Best of Peter Drucker on Management. First published by Butterworth-Heinemann This edition published 20 II by Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, New York, NY 10017, USA .: 1977. – p. 371
4. Kotler Ph. Marketing Management, Millenium Edition. PCP. USA. 2006. -P.-456